

PRADZIADEK PŁACI PODATEK....

To co dzisiaj wydaje się być niewiarygodne na przełomie XIX i XX wieku było sytuacją jak najbardziej normalną. Pracujący mężczyzna był w stanie utrzymać wieloosobową rodzinę. Mój pradziadek Franciszek Rembikowski (1834–1923) nie był tu zatem wyjątkiem. Będąc owczarzem wychował w dobrym zdrowiu ośmioro dzieci. Czterech chłopców otrzymało wykształcenie rzemieślnicze, cztery panny – wiana – gdy wychodziły za mąż.

Nie znalazłam informacji, ile zarabiał owczarz, ale musiało to być tyle, by utrzymać rodzinę i ewentualnie jeszcze odłożyć „nieco na zaś”. Na siłę nabywczą pieniądza wpływ ma wiele czynników, a jednym z nich są podatki bezpośrednie i pośrednie. Zaczęłam się zastanawiać, jakie one były? Publikacja *Kalendarz statystyczno-informacyjny na rok 1908 dla kupców, przemysłowców i towarzystw polskich* (Wyd. K. Kerber w Berlinie, 1908) opisuje system podatkowy Rzeszy Niemieckiej a w jej ramach Państwa Pruskiego.

Podatki zostały zdefiniowane jako przymusowe opłaty, które państwo pobiera od swoich obywateli na pokrycie wydatków państwowych. Jak widać ówczesna administracja nieco inaczej podchodziła do tego zagadnienia niż obecna, dla której podatki to obowiązkowe świadczenie pieniężne pobierane przez związek publicznoprawny (państwo, jednostka samorządu terytorialnego) bez konkretnego, bezpośredniego świadczenia wzajemnego, czyli płacić – niczego w zamian nie oczekując.

Podatki tak jak i dzisiaj dzieliły się na bezpośrednie i pośrednie.

Te pierwsze pobierane były od źródeł dochodu, stanowiąc bądź dochód państwa, bądź gminy.

Bezpośrednimi daninami na rzecz wydatków ogólnopaństwowych były:

- 1) podatek dochodowy,
- 2) podatek uzupełniający (majątkowy),

- 3) podatek domokrażny,
- 4) opłata od prywatnych przedsiębiorstw kolejowych.

Natomiast podatek gruntowy, podatek budynkowy, podatek procederowy i podatek od domów towarowych zasilają budżety gminne.

Podatki pośrednie płacono od konsumpcji określonych artykułów i obrotów (cła i stempla).

Państwo Pruskie na swój rachunek miało prawo pobierać w tym okresie jedynie opłaty stemplowe (dzisiaj byśmy powiedzieli skarbowe) od dokumentów i kontraktów.

Natomiast Rzesza Niemiecka pobierała od swoich poddanych:

- 1) stempel od weksli,
- 2) stempel giełdowy (od akcji, losów loteryjnych, konosamentów),
- 3) stempel od kart do grania, biletów kolejowych i od automobili,
- 4) cła pograniczne wwozowe,
- 5) cła konsumpcyjne (na wino, okowitę, piwo, tabakę, cukier i sól),
- 6) podatek od spadków.

W roku 1906 Franciszek był jednym z grupy 4 67 2429 obywateli płacących podatek dochodowy na ogólną liczbę 36 829 724 poddanych króla Prus. Z ogólnego dochodu w wysokości 10 332 miliardów marek zapłacono tytułem podatku dochodowego 201, 5 miliona marek, a więc stopa procentowa wyniosła całe 2%.

Tabela podatku dochodowego była niezmiernie skomplikowana. Obowiązywała progresja podatkowa a grup podatkowych było 30. Do 899 marek dochodu rocznego podatek się nie odprowadzało. Powyżej 3000 marek dochodu należało złożyć pisemną deklarację, czyli samemu się oszacować, ale takich osób było mało. Znakomita większość, bo aż 89% podatników mieściło się w przedziale 900–3000 marek dochodu rocznego, płacąc od 6 marek do 52 marek rocznie, czyli od 0,7% do 1,7% dochodu.

Najniższy podatek wynosił 6 marek. Jako źródło wszelakich informacji nieocenione są gazety z tamtego okresu, z których dowiadujemy się co można było kupić za ową kwotę.

W „Dzienniku Poznańskim” z 1.02.1906 roku znajdujemy ceny z targu w Poznaniu:

- ziemniaki za 100 kg od 2,6 do 3,2 mk,
- wieprzowina za 1 kg od 1,6 do 1,8 mk,
- cielęcina za 1 kg od 1,5 do 1,78 mk,

- skopowina za 1 kg od 1,5 do 1,7 mk,
- masło za 1 kg od 2,0 do 2,4 mk,
- łój wołowy od 1,2 do 1,4 mk,
- jaja za kopę od 3,6 do 4 mk.

W „Kurierze Poznańskim” z 20.0.1906 roku bławatnik H. Dychtowicz prowadzący skład przy Starym Rynku 53/54 w Poznaniu zachęca do zakupu jego towarów takimi cenami:

- koszule 1-10 mk,
- kołnierzyki (tuzin) 3,5–7 mk,
- kaftaniki trykotowe 1,35–5 mk,
- kalesony trykotowe 1,6–5 mk.

Fabryka papierosów „Piaś” przy ulicy Wielkiej Berlińskiej 64 na Jeźcach oferowała papierosy „Bazarowe” w cenie 20 fenigów za paczkę 10 sztuk i papierosy „Piaś” za 15 fenigów.

Kupiec S. Lipiński z ulicy Szkolnej 10 w Poznaniu reklamował swoje *wyborowe palone kawy, pod względem czystego smaku starannie wypróbowane* w cenie za funt od 1 do 2 marek, zaś herbaty od 1,6 do 8 marek.

Jak widać 6 marek podatku to było dużo. Za tę kwotę jedna osoba mogła się ubrać i jeszcze kupić „coś na ząb”. Nie dziwią zatem narzekania na wysokość podatków.

Z kolei dla etatu (budżetu) pruskiego wpływy z podatku dochodowego stanowiły aż 25%, wyższe były tylko wpływy z kolei żelaznych wynoszące 56% budżetu. Bilety kolejowe też opodatkowano. Przy zakupie biletu trzeciej klasy od 60 fenigów do 2 marek pobierano opłatę stemplową w wysokości 5 fenigów. Było 8 podstawowych grup taryfowych ze stemplem od 5 fenigów do 2 marek. Podróż wyższą klasą oznaczała dwu lub trzykrotnie wyższy podatek. Zwolnieni z opłaty byli uczniowie szkolni, wojskowi i robotnicy.

Być może, że Franciszek po rozstaniu z ostatnią owczarnią, osiedlając się w Gnieźnie przywiózł ze sobą wiernego owczarka. Za psa domowego należało zapłacić podatek. Po raz pierwszy daninę tę wprowadzono w 1810 roku jako podatek od luksusu. Jego celem było zapobieganie rozprzestrzeniania się wścieklizny.

Jak wiadomo Rzesza Niemiecka konsekwentnie realizowała zasadę *si vis pacem, para bellum* (łac. jeżeli chcesz pokoju, gotuj się do wojny) i zbroiła się na potęgę, sięgając coraz głębiej do kieszeni swoich poddanych. Na rok przed wybuchem pierwszej wojny światowej uchwalono:

- 1) ustawę o jednorazowym podatku na zbrojenia,

2) ustawę o podatku od przyrostu majątku w latach 1914–1916, jednocześnie podnosząc cła na cukier, opłaty stemplowe oraz podatki spadkowe.

Podatek ten motywowany był koniecznością wzmocnienia wojskowej potęgi niemieckiej. Żądano 4000 nowych oficerów, 15.000 podoficerów, 117.000 szeregowców, 27.000 koni. Dochód z podatku jednorazowego miał przynieść 900 milionów marek. A zapłacić miały osoby uzyskujące dochód z majątku. Obliczanie zobowiązania podatkowego było bardzo skomplikowane. Obowiązywało złożenie specjalnej pięciostronicowej deklaracji (pierwsza strona poniżej).

A potem wybuchła wojna, która przeszła do historii jako pierwsza światowa. Sposób jej finansowania przez Rzeszę Niemiecką stanowi temat na zupełnie inne opowiadanie.

— 118 —

Urzędowe formularze do deklaracji.
 „Zentralblatt für das Deutsche Reich“ z dnia 11. 11. 1913 w nr. 55 umieszcza urzędowe formularze do deklaracji, które podatujący już teraz pewnie życzyliby sobie dokładnie przejrzeć. Podajemy je tu przeto:

Muster 3.
(Ausführungsbestimmungen § 19 Abs. 1).

Veranlagungsbezirk
 Wehrbeitragsliste ^A Nr.
^B

Vermögenserklärung
für die Veranlagung

d (Name und Stand)
 [Gesellschaftsfirm]
 Strasse
 in (Wohnort) Platz Nr.¹⁾
 [Sitz
 zu einem einmaligen ausserordentlichen Wehrbeitrage
 I. Ich und meine Ehefrau geborene
 D. von mir — uns — vertretene
 besitze an einem Vermögen²⁾ und an fideikommissarischem Vermögen³⁾.

Zu 1. Nur Grundstücke (einschliesslich der Berechtigungen 1B), die im Gebiete des Deutschen Reichs liegen, sind beitragspflichtig.
 Wirtschaftlich zusammenhängende Grundstücke sind als eine Besetzung aufzuführen.
 Hypotheken und Grundschulden sind nicht hier, sondern unter II in Abzug zu bringen.

Grundvermögen:
 A. Grundstücke (Gebäude und Liegenschaften, ausgenommen Grundstücke, die im Betriebe des Bergbaues oder eines Gewerbes — unter 2B — gewidmet sind. Bei land- oder forstwirtschaftlichen oder Gärtnereigrundstücken sind die Betriebsmittel (lebendes und totes Inventar) im Werte mitzuberechnen.)

Bezeichnung des Grundstücks od. der Besetzung, Benutzungsart	Gemarkung (Gemeinde, Gutsbezirk)	Strassen-Nr. oder Flur Parz.-Nr. oder Flächeninhalt	Mark ⁴⁾
a)			
b)			
c)			
d)			
e)			
f)			

Seite ..

¹⁾ Das Muster ist auch zu verwenden für die Vermögensklärungen ausländischer Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien. Diese Gesellschaften haben ebenso wie die beschränkt beitragspflichtigen natürlichen Personen § 10 Nr. II des Gesetzes) nur das unter I 1A, B; I 2A, B fallende Vermögen anzugeben; sie dürfen aber auch nur solche Schulden und Lasten in Abzug bringen, die in einer wirtschaftlichen Beziehung zu diesen Vermögensteilen stehen.
²⁾ Massgebend für die Beitragspflicht und die Ermittlung des Vermögenswerts ist der Stand am 31. Dezember 1913. Finden in dem Betriebe regelmässige jährliche Abschlüsse statt, so kann der Beitragspflichtige das in diesem Betrieb angelegte Vermögen nach dem Stande am Schlusse des letzten Wirtschafts- oder Rechnungsjahrs anzugeben.
³⁾ Soweit sich die Vermögenswerte nicht aus dem Nenn- oder Kurswert oder dem Betrage der geleisteten Zahlungen ergeben, kann der Beitragspflichtige, sich in der Vermögensklärung auf die tatsächlichen Mitteilungen beschränken die er behufs Schätzung des Wertes beizubringen vermag.

Źródło: *Nowe ustawy o jednorazowym podatku na zbrojenia i podatku od posiadania z dnia 3.07.1913 roku.* Opracował Konstanty Kościński, Poznań 1914, Nakładem autora.